

Quod autem Luc. dicit ascendisse, ut oraret, non ita intelligendum arbitror, quasi ea tantum ascendere causa. sed quia solebat in omnibus maioribus rebus orationem permittere, antequam gloriam suam ostenderet: oravit, & est vero simile, cum ab Apostolo dicitur, non dixisse se transfigurationis, sed orationis causa in montem ascendere, ne remanentibus invidiis occasione relinqueret. Accedit, quod plerumque Dei gloria in montibus, qui celo propinquiores sunt, & ab hominibus remotiores, non in vallibus ostenditur, sic enim Moyse in monte Sina Dei maiestas apparuit Exodi 19. 11. & erat illa res, ut ait Hilarius, figura transfigurationis.

Caluinus in
Her. & Be-
za in Mart.

Tib. 9. dist.
91.
l. 6. tit. 1. 2.
in Novis
c. 18.

Fulgata e-
ditio defun-
ditur.

Apostoli di-
uinitatem
in Christo
transfigura-
tione non co-
gnuerunt.
Prudentius
in hymno de
Epiphania.

Minime tamen illis assentior, neque vllum veterem auctorem ita sensisse credo, & ita sentire periculosum esse arbitror. Nam omnes illi, qui citantur veteres auctores, nihil aliud dicere voluerunt, quam Apostolos Christi diuinitatem, id est diuinitatis signum oculis conspexisse. Argumentabantur enim aduersus Arianos, ut Christi diuinitatem inde probarent, & in illo ipso hymno, quem proferunt, Ecclesiastico id etiam explicatur.

Quicumque Christum queritis,
Oculos in altum tollite;
Illis leuabit visere
Signum perennis gloriae.

Non igitur Christum diuinitatem suam, quae corporeis oculis videri non potuit, sed diuinitatis speciem, & corporis gloriam ostendit, quemadmodum & hoc loco Hieronymus indicat, & D. Thomas in Theologia Summa subtiliter explicauit, quam legere, qui subtiliora desiderant, Theologi debent.

37. 9. 54.
1. ad 1.

Cur Moyse,
& Elias in
transfigura-
tione appa-
ruerunt.

3. Moyse, & Elias. Cur voluerit Christus aliquos ex alio mundo lux transfigurationis testes adesse, merito queri potest. Hilarius respondet, ut resurrectionis fides susciperetur. Hilarius respondet, ut resurrectionis fides susciperetur. Hilarius respondet, ut resurrectionis fides susciperetur. Hilarius respondet, ut resurrectionis fides susciperetur.

Cur autem hos potius duos, quam alios voluerit adesse, omnes veteres auctores hanc causam fuisse putant, ut per Moysem lex, per Eliam Prophetam significarentur, legemque, & Prophetas in Christum tendere, in eoque terminari docerentur. Tertullianus libro aduersus Marcionem 4. hinc Marcionistas refellit, dum Christum legi, & Prophetis non esse contrarium, Hilar. Chryso. Hieronym. Beda, & Euthymius hoc loco, & Ambrosius in caput 9. Luc. & Augustinus in libro de quinque haeresibus, capite 7. Alias idem Chryso. & Euthymius rationes adferunt, quia multa vterque, & Moyse, & Elias miracula fecerat, & quia alij dicebant Christum esse Eliam, alij vnum ex antiquis Prophetis, Moyse autem antiquissimum fuisse, & ut ostenderet vitam, & mortis se dominum esse, qui & adhuc viuente Eliam, & iam mortuum Moysem testes excitaret. Simile est, quod Hieronymus dicit, Scribis, & Phariseis signum de celo petentibus, & de celo Elia deuocato. & de inferno suscitato Moyse signum dare voluisse. Alij, ut Moyse manifestum, Eliaque zelum discipulis imitarentur, ut Euthymius exponit; Tertullianus autem in libro aduersus Praxeam putat impletum esse, quod Deus promiserat in Numeris capite 11. 8. se cum Moyse ore ad os locuturum esse. Verissimam ego causam, cur Moyse, & Elias apparuerint, esse arbitror, quam doctus quidam nostri temporis interpres indicat, quod voluerit Christus futuri aduentus sui imaginem repraesentare, ante secundum autem eius aduentum Moyse, & Elias venturi sint, quemadmodum ex Apocalypsi capite 17. 3. 4. 5. 6. habet obscure colligitur, & dabo, inquit, duobus testibus meis, & prophetaibus diebus mille ducentis sexaginta annis factis; hi sunt duo olivae, & duo candelabra in conspectu Domini stantes, & si quis eis nocere voluerit, ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum, & si quis voluerit eos ledere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem eludendi calumiam, ne plures diebus propheta ipsorum, quibus verbis Elias, & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram in omni plagam, quotiescumque voluerint, quibus verbis Moyse aperire describitur. Solent quibus vere apparuerint. Ita quidem omnes, quos ego quidem legi, auctores sentiunt. Strabum & D. Thomam ex ipso, quorum ille in commentariis in caput nonum Luc. eximat non vere ipsos, sed ipsorum imagines apparuisse. hic vero in commentariis ad hunc locum Eliam quidem, quia mortuus non erat, vere adfuisse; Moysem autem, quia mortuus erat, non verum, & integrum; sed eius tantum animam non proprio, sed alieno aliquo assumptum corpore apparuisse. Probabilis, quod omnes alij sentiunt auctores, vtrumque verum, vtrumque integrum fuisse. Nec enim conueniebat, ut mendacium veritas probaretur; & erat rationi consentaneum, ut quemadmodum Christus non falsam, & adumbratam, sed veram, & expressam gloriam ostendebat; sic non falsis, & imaginariis, sed veris confirmaretur testibus. Queritur etiam a quibusdam, quomodo Apostoli Moysem, & Eliam, quos nunquam viderant, cognoscere poterunt. Respondet Euthymius in antiquis Hebraeorum libris eorum forma fuisse descriptas, vel extradiuina cognitur vulgo fuisse, quae fuissent forma. Theophylactus vero ex colloquio, quae inter se miscebant, ab Apostolis cognitos fuisse putat: nam fortasse, inquit, Moyse dicebat, Tu es, cuius ego passionem occiso ego, & celebrato Pascha praeparauit. Elias vero, Tu es, cuius ego resurrectionem suscitato viduae filio significauit. Scribit quidem Lucas capite 9. 30. 31. sermones diuina inter se aliquos misuisse, non de hactamen rebus, sed dicitur, inquit, exiit vnum eius, quem complectur erat in Iherusalem, ideo, ut opinor, ut quod Christus de sua futura morte paulo ante praedixerat, confirmarent, & Apostoli offendi desinerent. Fieri etiam

Caluinus in
herm. 76.
tra aduer-
sus Caluini
pulsuriam
defenditur.

Philip. 12.

Moyse in
transfigura-
tione appa-
ruit.

etiam potest quod alij dicunt, ut interna Dei inspiratione cognouerit. Narrat idem Lucas Petrum; & qui cum eo erant grauitos fuisse somno, quem Chryso. non verum somnum, sed stuporem interpretatur, quod vero valde simile est; quomodo enim in tanta gloria dormire? Nisi fortasse interim, dum Christus orabat, dormire ceperint, quemadmodum passionis tempore fecerunt capite 26. 40. 43. idque diuino permisso, ut interim & Moyse, & Elias venirent, & se se Christus transfiguraret. Quod & Lucas indicat dicens; & euigilantes viderunt maiestatem eius, & duo viros, qui stabant cum illo.

4. Respondens. Hebraismus est respondere pro loqui, ut saepe iam explicauimus. Faciamus tria hic tabernacula, de se, & aliis Apostolis mentionem non facit, de solo Christo, Moyse, & Elia sollicitus. Dubitatur a quibusdam, cur tabernacula facere voluerit, & in eo loco manere. Respondent Chryso. & Theophylactus, & Euthymius mecum iudicium id cogitasse, atque dixisse, ne Christus, quemadmodum paulo ante dixerat, in eorum manus traderetur; quasi in summo monte latere posset, & si opus esset, a Moyse, & Elia defendi, quorum alter Aegyptus, & Amalechitas; alter duos, aut tres Centuriones cum ipsorum militibus deuocato caelitus igne consumpserat. Sed haec cogitatio vix Petro videri digna. Vera igitur causa fuit, quam Petrus ipse indicat dicens, bonum est, nos hic esse. Bonum enim non velle aut tutum, ut auctores illi interpretantur, sed iucundum vocat, quemadmodum Galli dicunt, ille salubrem uitam. Placuerat enim illi gloriosus ille Christi, Moyse, & Eliae status, in quo eos permansuros credebat, si semper in more commorarentur. Aliam videri causam cap. 9. 33. Lucas indicat; ait enim Petrus hoc dixisse, cum vidisset Moysem, & Eliam discipulis quasi eos descendere dolere, velleque ibi semper manere. Marcus capite nono, sexto, & Lucas cap. nono, trigesimo tertio, annotant Petrum necesse, quid diceret, vnde Caluini. Et morte suo occasione non arripuit Petrum imprudenter accusandi, quasi Moysem, & Eliam Christi colles, & illic pares facere voluerit; quod ne in mentem quidem illi venit, neque propterea Euangelista dixerunt illum, quid diceret, neciuisse, quod quicquam contra fidem locutus sit, sed quod rude & quasi puerile desiderium magni amoris signum declarauerit, non considerans illis, qui tam gloriosi essent, aut ad hunc tabernaculum. Non autem considerat, quia propter glorie magnitudinem, quam conspexerat, obliuiscens fuerat: erat enim inquit Marcus, timore exterritus. Inuit videre quanto verius, quanto que meliore spiritu D. Ambrosius quam Caluinus Petri factum interpretetur. Is in caput nonum Lucae his verbis scribit, Bonum, inquit, nos hic esse. Hinc & ille. Dissoluit, & cum Christo esse multo melius. Nec laudasse eum non solum affectu, sed etiam factorem deuotionis praeficitur ad exedificanda tabernacula tria impiger operarius communis obsequii ministerium pollicetur. Et quamuis nesciret, quid diceret, tamen pollicetur officium: in quo non in consilia, perulancia, sed praematura deuotio fructum pietatis accumulatur. Nam quod ignorabat conditionum fuit, quod promittebat, deuotionis.

5. Ecce nubes lucida. In nibe solere Dei maiestatem ostendi innumeris locis patet. Exodi 16. 10. & 19. 9. 16. & 24. 15. 16. & 33. 9. 10. & 34. 5. & 46. 32. 33. 34. 36. Vnde & David dicit Psalmo 107. 3. Qui ponit nubem ascensionum tuam, qui ambulat super pennas ventorum, & Christus ad demonstrandam maiestatem suam dicitur ad iudicium in nubibus caeli venturus esse, infra capite. 24. 30. 26. 64. Cur id fiat, facili coniectura est; nubes res est caelestis; declaratur ergo per nubem diuina maiestas, & vixit Deus, qui loquitur, caelestique dominator non falsus, non terrenus esse significatur. Atque haec fuit causa, cur hoc loco nubes descendit, ut vox illa, quae audita est, hic est filius

meus dilectus, non alius, quam Dei esse crederetur quemadmodum Euthymius animaduertit. Illa etiam fortassis, quam reddidit Ambrosius ut Apostoli Dei loquentis maiestatem interposita nube ferro possent; nam eandem ob causam Moyse per nubem locutum legitimus. Annotant Chryso. & Theophylactus hanc nubem lucidam fuisse, non qualis in veteri testamento esse solebat, caliginosam; quia Deus non ad terrendum, sed ad docendum deicen debet. Laudo allegorice subtilitatem: sed potius propterea lucidam fuisse credo, ut rei, quae agebatur, id est, Christi gloriae, transfigurationisque conueniret.

Esce vox de caelo dicens. Recte Chryso. & Euthymius obseruauit hanc vocem, postquam Moyse, & Elias discesserunt, emissam fuisse, ut dubium non esset non ad alium quam ad solum Christum esse referendam. Hic est filius meus. Ambrosius & Hieronymus existimant in pronome hic emphasim esse, quasi dicit non Moyse non Elias, sed hic est filius meus. Idem haereticorum interpretes, sed peruerso animo dicunt, ut Petrum quasi Moysem, & Eliam Christo equanem carpat. Ego emphasim quidem in eo pronome, sed aliam esse arbitror. Neque enim Apostoli dubitabant non Moysem, non Eliam, sed Christum filium esse Dei viui, cum paulo ante, cum non dum Christi gloriam viderent, id Petrus confessus esset. Itaque non opus erat, ut Christus a Moyse, & Elia coelesti voce discernere. Haec igitur est emphasis, hic id est, quem fulgentem, ut solem, quem gloriosum vidisset, est filius meus. Non enim hec vox ad docendos discipulos Christum esse filium Dei missa est; sed ad docendum, qualis venturus esset, & confirmandum, quod c. 16. 27. Christus dixerat filium enim hominis venturum esse in gloria patris sui, & ad comprobandum Petri confessionem vericulo 16. Tu es Christus filius Dei viui, ut alius futuri regni Christi certior esset testis: quemadmodum ipse testatur, se psal. cap. 118. Et haec vocem nos audiuimus de caelo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto. Hunc locum supra tractauimus cap. 3. 17.

Ipsum audite. Constituit, aut esse indicat Christum legislatorem, cui obediendum sit. Audire enim hoc loco Hebraeorum more significat obedire. Sic Psal. 2. 6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius praedicans praecceptum eius. Tertullianus contra Marcionem ad hunc modum interpretatur, ipsum audite, id est, non Moysem, neque Eliam, quasi hoc loco lex, & prophetae abrogatae sunt. Caluini haec verba in memoria legendae esse morant, ne alium, quam ipsum Christum audiamus. Boni sane consilii sunt, quorum consilium vitium, diligentius sequeremur, ne villos vnumque haereticos audiremus: nullum enim illi audire habent.

6. Ceciderunt in faciem suam. Inepte quidam Caluinarum interpretes exponit. Apotolos audita voce in terram adorabundos cecidisse: id enim Hebraicam phrasim significare יָפֶּסֶת אֶדְמָתָא, adere in faciem. Quod ut pierumque verum sit: semper tamen verum non est. Nam primo Regum decimo septimo versu quadragesimo nono, Goliath in faciem cecidisse dicitur non adorans, sed moriens, & Daniel capite 8. verticulo 17. & 10. 9. etiam dicitur in faciem cecidisse non adorabundus, sed vilionem perterritus, & obliuiscens. In hunc autem locum ea phrasim conuenire non potest; quia statim Euangelista verbum se primo declarat, quare ceciderunt. Et tunc inquit, valde, & accessit lesus, & tetigit eos dixitque eis, Surge, & noli timere. Vnde manifestum est exanimem, aut semianimes fuisse, propterea enim dicitur eos Christum tetigisse: sicut solemus, ut ea redeant, exanimem tangere. Timore ergo, non veneratione ceciderunt. At quare timebant? Quis loquentem Deum non timeat? Vocem tuam, inquit, Gen. 2. 10. ad diu.

Cal. in her.

Her. in
anor.

Contra Cal-
uicium mi-
raculorum
fidelium.

propter parentis adolescentuli incredulitatem de-
monem expellere non potuisse; quod ex Marco
colligitur, ubi Christus patri dicit si potes credere, om-
nia possibilia sunt credenti, quibus indicans propter eius
incredulitatem non potuisse Apostolos prius eui-
cere.

Si habueritis fidem, Chrysostr. & Euthymius
fidem miraculorum, non eam, qua Christiani su-
mus, intelligunt: itemque nostri temporis haeretici,
quorum errorem miror, nonnullos doctos etiam &
Catholicos interpretes, dum parum caute haereti-
corum scripta legunt, imprudenter secutos esse.
Nolo in eodem errore Chrysostr. & Theo-
phylactum ponere, quia scio eos tam bono, quam
haereticos malo animo idem dixisse; haereticos, vt
multas fides, cum nullam haberent fabricarent;
Chrysostr. & Theophyl. cum, vt discipulorum
culpam eleuarent, ne viderentur illam ip-
siam fidem, qua Christiani sumus, non habuisse.
Caluinitarum errorem e. 9. 2. copiose, & nisi fallor,
efficaciter refutauimus. Idem quoque ex huius lo-
ci circumstantiis futuri potest. Primum quia mi-
nime dubium est, quin Christus, dum hoc dicit, A-
postolos reprehendat, & eorum incredulitatem ac-
cuset, quemadmodum Marci 16. 14. eorum incredu-
litatem dicitur exprobrasse, quia is qui viderant eum
non crederent, nisi crederent. Nemo autem reprehendi
potest, quod fidem miraculorum non habeat. Est e-
nim donum Dei, non ex humana, sed ex diuina so-
lum pendens voluntate: quod non iis, qui volunt,
quemadmodum ea fides, qua Christiani sumus, sed
iis, quibus Deus vult, concedi solet; in etiam ali-
quando, qui Christianam non habent fidem, quem-
admodum propheta, & aliorum miraculorum do-
na, sicut supra ca. 7. 22. differimus: quare non magis
reprehendi Apostoli poterunt, quod fidem mira-
culorum non haberent, vt inquam aliquam esse
distinguant miraculorum fidem quam, quod non
haberent donum prophetiae. Praeterea eodem mo-
do parit adolescentis, quo Apostolorum incredu-
litatem Christus reprehendit. Incredulus autem
illa, quam in parte reprehendebat, non miraculo-
rum; sed Christiana fidei opponebatur, quia de
Christi diuinitate, potentiaque dubitabatur; ergo &
in Apostolis non fidei miraculorum; sed Chri-
stiana defectum reprehendit. Deinde quia hoc non
solum reprehendendo, sed etiam exhortando Chri-
stus dicit, vt vitam sequitur, si habueritis fidem, sicut
gratum sinapis. Nemo autem quemquam exhortat
vt donum miraculorum habeat, sicut neque, vt
habeat prophetiam, aut linguarum donum, quia id
non in nostra fide est potestate. Denique manife-
stum est de eadem fide Christum loqui, de qua i. ad
Cor. 13. 2. loquitur D. Paulus; adhuc enim locum al-
ludit, si habueris, inquit, omnem fidem, ita vt montes tra-
nsferas, charitatem autem non habueris, nihil sum. D. Au-
tem Paulum non de fide miraculorum (quam quam
de ea etiam Caluinita eum locum interpraerantur)
sed de Christiana, qua vna ex tribus Theologicis
virtutibus est, loqui ex veris deimo tertio, periphi-
cum est, nunc, inquit, manent fides, spes, charitas, tria
haec maior autem horum est charitas.

Sicut granum sinapis. Omnes fere, & veteres, &
noua auctores, vt Origenes tract. in Mattheum 4.
Hieron. Beda & Strabus alieubi etiam D. Augusti-
fidem hic non magnitudine, sed efficacitate, & acrimo-
nia comparari putant, quasi dicat Christus, si ha-
bueritis fidem tam ardentem, tam vehementem,
tam efficacem, quam granum sinapis est, dicitur mon-
tes hinc, trans hinc, & transferat. Quod est a multis
summiusque auctoribus probatum est, & difficultate
non caret. Primum, quia non solum res ardentem,
& efficaces: sed paruum grano sinapis comparat, vt
supra cap. 13. 32. Simile est regnum calorum grano si-
napis, quod minimum est omnibus seminibus. Res vero

ardentes, & efficaces igni potius, quam grano sinapis
comparari solent: sicut Euangelium comparatur
Luc. 12. 49. Ignem veni mittere in terram. Deinde
quia si propter acrimoniam, & ardentem grano si-
napis fides comparatur, non vult necesse dicere, si
habueritis fidem, sicut granum sinapis; sed si habueritis
fidem, sicut sinapi vt natura, & effectus, non exigui-
tas significaretur. Cum autem non sinapi, sed gra-
num sinapis dictum sit: manifestum est non vim, &
naturam; sed paruitatem significatam fuisse. Prae-
terea non obscura antithesis est inter granum sinapis,
& montem; illam rem minimam, hanc maxi-
mam. Vult enim Christus dicere vel minimam
fidem, quale granum sinapis est, vel maximum
montem posse transferre: de fide igitur magni-
tudine aut paruitate, non de efficacia agitur. Non
quod non etiam efficaciae idem colligatur: sed
quod non efficaciae, sed exiguitate grano sinapis
fides conferatur. Accedit quod eth videtur posse
exiguam, magnum tamen apud me argumen-
tum est, quia ex Christi ingenio, & maiestate sumitur. Si
dicere voluisset, si habueritis fidem tam ardentem,
quam granum sinapis, dicitur monti hinc transi-
tunc illic, & transibit: sensus qui dem verus flet:
sed vulgaris, humilis abiectus, inefficax, & magni-
tudine ingenii Christi minime dignus. Quid enim
gratum, aut acuminis habet, si habueritis ardentem
fidem, montes transferent? scimus enim genus
propter ardentem fidem magna potestatem propele-
re. Minimam autem fidem, id est, grano sinapis si-
militatem ingentem montem posse transferre, id
& gratiam christi antihumum, & acumen propter in-
speratam sententiam habet. Confirmat me aliquo-
rum antiquissimorum auctorum iudicium, quos
testatur Hieronymus in sensu. Itaque quod Ori-
genes, Hieronymus, Beda, & Strabus existimant
non minimam, sed maximam potius fidem grano
sinapis comparari, quam D. Paulus omnem, id est,
totam integram, & perfectam fidem appellet sen-
tentia huius loci mihi possit, quidque omnes qui
contra sententiis auctores mouent. Certum est D.
Paulum i. ad Corin. 13. 2. ad hunc locum alludere
voluisse; at qui non de minima, sed de maxima fide
loquitur, si habueris, inquit, omnem fidem, ita vt montes
transferas. Respondeo eandem fidem diuerso re-
spectu, & a Christo minimam, & a D. Paulo maxi-
mam appellari: minimam quidem a Christo ad
eam, quam Apostolos tam diu cum ipso versatos
habere oportebat; non enim significat Apostolos
ne minimam quidem habere fidem, quippe ma-
gnam habebant, qui ipsam paulo ante filium Dei
confessi fuerant; sed reprehendentes more vitium
hyperbole, & exaggeratione, quasi dicat, si mini-
mam fidem habueritis, id est, tantam, quantum ha-
bere deberetis, non maiorem, diceretis monti hinc
transi hinc, & transferat. Quemadmodum homini
alioqui ingenioso, minus tamen, quod dicitur in-
telligenti oburgantes dicere solemus, si vel mini-
mum haberes ingenium, hoc intelligeretis. Non eni-
m significamus eum ne minimum quidem inge-
nij habere; sed minus habere, quam vt hoc intelli-
geret, oporteret: hoc ergo sensu Christus minimam
fidem appellat. D. autem Paulus eandem fidem
comparat eam, quam aut ipse, aut alij vulgo ha-
bebant, maximam vocat, quia nemo dum eo per-
uenisse videbatur fidei, vt montes verbo transferre
posset. Hinc intelligitur necessarium non esse, vt o-
mnis, qui minimum fidem habet, transferat mon-
tes. Neque vero omnis, qui maximum habet. Nam
Apostolos sicut tunc, at eerte potest tantam illam
fidem, quantum in illis tunc Christus desiderabat,
vt montes transferre possent, habuisse creden-
dum est. Ne tamen montem illos vltim tran-
sisse legimus. Et, quod Chrysostr. & Euthymius
& Theo-

Gregorius
Nicolarius
esse mon-
tem trans-
ferat.

Regula mi-
raculorum
D. Augustini.

Qui dem-
onstrat
& ratione
sibi.

& Theophylact. scribunt probabile esse, non nego
eos, id aliquando fortasse fecisse: sed sacra litera
mandatum non esse, quia nec omnia Christi mira-
cula, vt ait D. Ioannes, scripta sunt. Re & eadem an-
tiores dicunt, si non Apostolos, Apostolicos tamen
vires id praestitisse alludentes, vt opinor, ad notam
Neoclaudianis Gregorius historiam, qui vt Eusebi-
us lib. 7. cap. 23. auctor est, vt Ecclesia qua dam
edificaretur, montem, qui obstabat, in alium locum
transposuit. Cur autem id Apostoli non fecerint,
prudenter eadem auctores respondent, quia neces-
se non fuit. Nec enim Apostoli, sicut nec Christus,
omnia, quae poterant: sed quae oportebat, quae
necesse erat facere, fecerunt: necessitatis autem re-
gula Dei gloria est; ea cum potest, miracula faci-
enda, cum non postulat, praetermittenda sunt. Hie-
ron. & Beda in commentariis, & D. Augustinus li-
bro primo quaest. Euang. c. 29. allegorice explica-
uerunt, quia superbia humanam, quam Apostoli tran-
sulerunt, atque superarunt, per montem intelli-
gunt.
Et nihil impossibile erit vobis. Non docet, quid il-
lis, sed quid fieri possibile sit, sicut Marci 9. 23. Si po-
tes credere, omnia possibilia sunt credenti. Fides enim
quae potest, & iij, qui fidem habent, possunt, quia non su-
is, sed Dei manus operantur. Nec praeterea se-
quitur, vt annotat D. Thomas eos esse, deliquit pos-
se omnipotentes: omnipotens enim dicitur non
quod quicquid potest, sed quod quicquid suapte natura,
& virtute potest, qualis solus est Deus.
Hoc autem genus. Achaianus in lib. de virgi-
nitate Chrysostr. Euthym. & D. Thomas in ha-
uius loci commentariis existimant, non vnum ali-
quod certum, sed omne demoniorum genus si-
gnificari, quod diuinitas sunt omnes, vt non nisi
per orationem, & ieiunium expelli possunt. Vtrum
multa de mona Apostoli non oratione, & ieiunio,
sed nominis Christi inuocatione pepulerant, Luce
10. 17. etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo.
Loquitur ergo Christus de certo aliquo demonio-
rum genere, in quo expellendo plus sit, quam in al-
iis difficultatis: ita vt orationem etiam, atque ieiunium
oporteat adhibere. Quod autem id genus sit,
interdum Hieronymus, hoc loco, & Leo sermo, 2.
de ieiunio septima mensa existimant, nequissimum
demoniorum genus significari. Alii autem quissimum
id est, quod diu hominem possederit, quia vt diffi-
cilius est diu inuenerat, quam recentem, curare
morbos, ita etiam sit difficultius eos demones, qui
diu, quam qui breui tempore in homine fuerint,
expellere. Ideo putant interrogasse Christum apud
Marcum cap. 9. 21. quantum temporis esset, ex quo
hoc illi accidisset. M. hi obstatissimum, & ferocis-
simum genus demonum videtur indicari: loquitur
enim Christus de demone tanquam de aliquo
hoste artem custodiente, qui quo ferocior & ob-
ditatio est, eo difficultius pelli potest, sicut Lucae 11.
21. Cam fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt o-
mnia, quae possidet. Hoc mihi colligitur esse effectum vide-
ri; fecerat hic demon adolescentem illum lunati-
cium, mutum, & surdum, quales obstatissimi
homines esse solent, cerebri phantastici, superbi,
qui nihil rogantibus respondeant, precibus surdi.
Disputamus de hac re cap. 9. 22. vbi ex hoc loco
duerit demonum esse genera docuimus.

Ieiunium, &
oratioem
ad uincendum
demonem con-
tra Caluini-
sum.

Apostoli
montem
trans-
ferant.

& oratione fidem, & ieiunio orationem excitari,
sed non propterea neque orationis, neque ieiunii vt
sunt partes. Similis eorundem error est ieiunium
nihil habere meriti, quod iam olim filius isidorum
haereticus Iovinianus dixerat, quod Hieronymus
confutauit. Quid ergo ad pellendum demonem
ieiunium valeat? Nam quid fides, quid oratio valeat,
obscurum non est. Respondeo, quid valeat oratio
ad allicendum, ac detinendum demonem? Quem
admodum ergo crapula delictatur, in ieiunium
ferre non potest. Fides credendo, oratio petendo,
ieiunium tacendo, sed flagellando, & vrendo de-
monem pellit. Quemadmodum hostes non solum
tormentis, aut iaculis, sed etiam fame pelluntur. Du-
bium inter interpretes est, vtrnam orare, ac ieiuna-
re debeat, is ne, qui demonem pellit, an ita quo pel-
litur: sunt enim, qui putent Christum significare e-
um, a quo pellendus demon est, ieiunare debere. Alii
vtrumque vt Chrysostr. & Euthymius, & Theo-
phylactus. Non dubito vtrumque ieiunium, orati-
onemque iuuare: sed Christus de eo tantum, qui
demonem expellit, mihi videtur loqui: docet enim
Apostolos, quemadmodum hoc demonio-
rum genui eiecerit debeat.
22. Conuerantium autem illo in Galilea. *duo drach-
mas,* vel conuerantibus, vel reuertentibus:
Ambiguum enim est. Sed melius credo nos-
trum interpretem conuerantibus reddidisse, quia
iam diu Christus in Galilea versabatur: neque Eu-
angelista postea dixerit eum exiisse. Nam ex
Phoenicia, quo supra Mattheus, capite decimo quoin-
to, viginti nonimo dixerat iussu, iam diu redierat:
& constant opinio est eum in Galilea fuisse transi-
gatum; ergo sensus est, cum adhuc in Galilea
versaretur, antequam inde exiret. Postea enim
exiuerunt, vt in Iudaeam venirent, & Lazarum Chri-
stus suscitaret. Ioan. 11. 14. 15.
*24. Accesserunt, qui didrachmas accipiebant, ad Pe-
trum.* Chrysostr. Hieronymus, Beda, Theo-
phylactus & Euthymius, existimant propter mira-
culorum Christi magnitudinem reuerentiae causa
autos non fuisse ad Christum accedere. Quod proba-
bilis videtur esse, quam quod uideam probabile
etiam esse potest, eos fortasse maliciose ad Petrum
posuissent, quam ad Christum accessissent, vt ex eo faci-
lius eiecerent, num Christum tributum Caesari sol-
ueret, vt si negaret, occasionem caperent accusan-
di. Cur autem ad Petrum potius, quam ad alium
discipulum accesserint, vt, 27. dicitur. Didrach-
mam autem argenteam monetam genus erat idem
proflus valens, atque duo Hispanica Regalia, duo
italici Iuli, decem solidi Gallici hoc quidem tem-
pore. Nam Regale Hispanicum drachmam vnam
argenti pendit: & didrachmam duas, vt nomen in-
dicat, drachmas continebat, sicut tridrachmam
tres, tetradrachmam quatuor, id est selum Hebra-
icum. S eius enim Iudaeorum tantum pendebat,
quantum quatuor Hispanica Regalia, & quantum
Francus Gallicus, quem Henrius tertius his annis
eudit. Quod autem tributum id fuerit, non omni-
bus conuenit. Hilarius existimat illud fuisse, quod
Exodi 30. 13. singuli Iudaei solvere singulis annis in
templum iussi sunt, hoc, inquit, dabit omnis, qui tran-
sit ad nomen domus domus sui mensuram templi: Status vi-
ginti obolos habet. Multa pars fidei offerretur domino. Ex hinc
quidem pondus, & pretium redit conuenit, nam, vt
diximus, tetradrachmam, id est quatuor drachme
siculum efficiebant; vnde sequitur didrachmam,
id est, duas drachmas dimidium sili effecisse,
quod singuli Iudaei maiores viginti singulis annis
pendere iubentur. Ex eo autem Exodi loco Ly-
rani opinio a multis iam refutata aperte conuincitur.
Putat enim didrachmam solidum fuisse Gallicum,
id est, duo decim, vt ipse vocat, paruos Turoni-
cos; cum Moyses dicat singulis viginti obolos habuisse
constat

Quid di-
drachma,
an 178. &
drachma.

Quid silum.

Quale tribu-
tum fuit
quod Iudaei
Christi tem-
plo solue-
re solent.